

A VESZÉLYES LÁTOGATÓ. A LONDONI KÖVETSÉG KALANDOS ÉLETŰ ORVOSÁNAK ELVETÉLT MEGKÖZELÍTÉSI KÍSÉRLETE

Pál István

Összefoglaló:

Ahogy az 1956-os forradalom bukásával Magyarország nemzetközi téren elszigetelődött,¹ a nyugati turistaforgalom éppen megindult lassú növekedése is megtorpant. Bár Nagy-Britannia az Edgar Sanders le tartóztatása és szabadon bocsátása közötti időszakról (1949-1953) eltérően nem vezetett be utazási tilalmat, a szigetországból évente alig pár százan érkeztek hazánkba. A beutazók jelentős részét a 30-as évek során az érvényesülés korlátozása miatt kivándorolt vagy a második világháború kitörése előtti időszakban a faji és vallási üldöztetés elől elmenekült egykori magyar állampolgárok adták, akik életben maradt hozzátartozóikhoz jöttek látogatóba. Az állambiztonság a "közös antifasiszta platform" alapján szinte automatikusan megkísérelte behálózni a sokszor megtört, gyámoltalannak látszó embereket. A többségük érthető módon még az erre irányuló tapogatódzástól is alaposan megijedt, ezért sokan az első megkeresés után már látogatóba sem tértek vissza, míg mások fokozatosan távolodtak el az óhazától. Az esetek egy viszonylag kis százalékában viszont előfordult, hogy a potenciális áldozat – ez esetben dr. Blitz László orvos² – ellentámadást indított, és rövid úton kellemetlen helyzetbe hozta a BM tisztségviselőit.

Kulcsszavak: üldöztetés, felvidéki magyarság, 1956 utóhatása, hírszerzés, elhárítás

¹ Simándi Irén (2002): A magyar forradalom a Szabad Európa Rádió hullámhosszán. I. *Valóság*, XLV. évf. 11. sz. 36–61. Simándi Irén (2002): A magyar forradalom a Szabad Európa Rádió hullámhosszán. II. *Valóság*, XLV. évf. 12. sz. 76–93.

² The National Archives (TNA) Home Office (HO) 405/5131 BLITZ, L. Date of birth 11.03.1905. Date: 1950. Jan 01. – 1962. Dec 31. – Blitz László állampolgársági és honosítási iratait a brit belügyminisztérium 100 évre zárta, így az csupán 2063-tól lett volna kutatható. A szerző 2018-ban élt FOIA Request (Információs szabadsági kérvény) benyújtásának lehetőségével, amelynek révén sikerült elérni az iratok (erősen részleges) felszabadítását. Chris Randstad, a Brit Nemzeti Levéltár referense a továbbra is zárt részek minősítésének fenntartását a Security Service tisztjeit kötelezően megillető anonimitással indokolta, azonban személyes tapasztalataink azt mutatták, hogy a dokumentum nagyobbik részét az MI5 saját elhatározásból vagy más kormány-szerv kérésére alaposan megvágta.

Abstract:

After the oppression of the Hungarian Revolt of 1956, Hungary became internationally isolated, which meant that the previously started slow expansion of tourism had come to an abrupt halt. Although Great-Britain, contrary to the four-year-period between the arrest and release of Edgar Sanders (1949-1953) did not declare a travel ban to Hungary, the number of British visitors confined to a couple of hundred per year. Quite a significant part of the visitors comprised those who had departed in the 1930s due to the lack of opportunity to succeed or to escape the religious and racial persecution shortly before World War II erupted. When they visited their surviving relatives the Hungarian state security almost automatically endeavoured to entangle each of these broken and seemingly helpless people based on the “common ground of antifascism”. Understandably, the vast majority of the targets had become deadly frightened even from the soundings, thus abandoned the idea of further visits, while others gradually distanced themselves from their native land. However, rarely but it occurred, that the potential victim – such as the protagonist of this essay, Dr Laszlo Blitz – fought back, thus producing an awkward situation for the officials of the Ministry of the Interior of the Hungarian People’s Republic.

Keywords: persecution, Hungarian Minority in Czechoslovakia aka the Old Upper Hungary, the aftermath of 1956, intelligence, counterintelligence

Bevezető

1959. április 4-én Kanyó András rendőr főhadnagy, fedőnevén (fn.) „Kárpáti”,³ arról tájékoztatta a Belügyminisztérium (BM) II/3. (Hírszerző)⁴ Osztályát, hogy dr. Blitz László, a MNK követségének nőgyógyásza, pár nappal korábban vízumot kért a nyárra tervezett budapesti látogatásához. Szilágyi Béla követ a kérelmező támogatása mellett voksolt, hiszen a diplomaták feleségei szemében lelkiismeretes orvosnak tűnt, aki több alkalommal részt vett az ünnepi fogadásokon és sohasem tanúsított ellenséges magatartást. Kanyó simulékony, barátkozó természetű, ám polgári gondolkodású emberként írta le, akit igazán senki sem

³ Ungváry Krisztián (2013): „Anglia a második legnagyobb ellensége Magyarországnak”. A londoni magyar hírszerző rezidentúra működése saját jelentései tükrében 1951 és 1965 között. *Századok*, 147. évf. 6. sz. 1520.

⁴ Palasik Mária (2013): A BM II/3. (Hírszerző) Osztály. In: Cseh Gergő Bendegúz – Okváth Imre (szerk.): *A megtorlás szervezete. A politikai rendőrség újjászervezése és működése, 1957–1962*. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – L’Harmattan Kiadó, Budapest. 47–67.

ismerhetett. Az orvos előkelő környezetben, a 40. Great Cumberland Place, London, W. 1 cím alatt élt, ahol jól menő praxist folytatott.⁵

A szerző feltevése

Mivel a szocialista országok állambiztonsági vezetőinek 1955. márciusi moszkvai konferenciáján a magyar belügyi szervek kiemelt feladatai közé került az amerikai, brit, francia és nyugatnémet hírszerző- és elhárítószolgálatokba történő beépülés,⁶ a II/3. Osztály szinte azonnal beszerzési jelöltként tekintett az orvosra, akiről (nem alaptalanul) feltételezték, hogy az MI5 (Military Intelligence Section 5 – a kémelhárítás)⁷ megbízásából vállalta a magyar követség munkatársnőinek kezelését. A Hírszerző Osztály azonban emberére akadt, ti. Blitz nagyon felkészülten hárította a megközelítést.

Az első budapesti út

Dr. Blitz László 1959. július 23-án, 84 éves édesapja és 58 éves, Andor nevű bátyja felkeresése céljából, Budapestre utazott. A BM II/2. (kémelhárító)⁸ Osztály időközben kiderítette, hogy édesapja, Blitz Herman hasonló korú sógornőjével egy háztartásban él a VII. kerület, Akácfa utca 65. szám alatt, míg Dr. Blitz Andor a VII. kerület, Madách tér 7. címen lakik feleségével. A nőgyógyász idősebb testvére a IX. kerületi Timót utcai szakmunkásképzőben volt iskolaorvos, aki egészségi állapotára való tekintettel már a nyugdíjba vonulást tervezte. A harmadik testvér még 1948-ban elhagyta az országot, végül Chilébe költözött. Dr. Blitz László operatív ellenőrzése már Londonban elkezdődött volna: a követség egyik munkatársának arra kellett volna felkérnie a nőgyógyászt, hogy egy Magyarországon nem kapható gyógyszert vigyen magával Budapestre az ismeretlen "Magyar Elemér" fedőnevű hálózati személy számára. Az elhárítás illetékes alosztálya azonban későn szerzett tudomást dr.

⁵ Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL) – 3. 2. 1 – Bt – 767 – Z – 238/60 – „Lengyel” – Tárgy: Dr. Blitz László ügye. – Jelentés. London, 1959. IV. 4. 71–72.

⁶ Okváth Imre (2001): Jelentés a szocialista országok állambiztonsági vezetőinek titkos moszkvai tárgyalásairól 1955. március 7–12. *Hadtörténelmi Közlemények*, 114. évf. 4. sz. 689–706.

⁷ West, Nigel (1982): *A Matter of Trust. MI5 1945–72*. Weidenfield and Nicolson, London. 17.

⁸ Tabajdi Gábor – Ungváry Krisztián (2008): *Elhallgatott múlt. A pártállam és a belügy. A politikai rendőrség működése Magyarországon, 1956–1990*. 1956-os Intézet – Corvina, Budapest. 63.

Blitz érkezéséről, így nem maradt idő "Magyar Elemér" felkészítésére, aki végül a Duna Szállóban adta oda neki a londoni magyar követségen dolgozó rokonának szánt csomagot.⁹ Dr. Blitz a brit követséggel nem vette fel a kapcsolatot, de a II/9. (Környezettanulmányozó és Figyelő)¹⁰ Osztály emberei számára nagyon úgy tűnt, hogy a legtöbbször céltalanul mozog a fővárosban. Sokszor előfordult, hogy bement egy szórakozóhelyre vagy presszóba, alaposan körülnézett, végül pár perc elteltével izgatottan távozott. Az sem volt ritka, hogy váratlanul megállt egy kirakat előtt, körbepillantott, majd indulatosan továbbment. Amikor a Duna Szállóban tartózkodott, időről időre kijött, nézegette az autókat, majd visszatért a hotelba. A városban tett sétái alkalmával elsősorban arra törekedett, hogy hölgy ismerősöket szerezzen, párszor az utcán próbálkozott egy-egy nőhöz közelebb kerülni. Augusztus 11-én a Kis Royal étteremben összetalálkozott egy Budapesten tartózkodó honfitársnőjével, aki a II/9. Osztály nyilvántartásában "Szöszi" fedőnéven szerepelt. Nem sokkal azután, hogy dr. Blitz leült, megérkezett "Figyelmes" (a brit követség egyik beosztottja és felesége), valamint az amerikai követség két diplomatája, akik az orvos melletti asztalnál foglaltak helyet. Kis idő elteltével egy amerikai újságíró, egy olasz diplomata és nyolc másik ismeretlen csatlakozott hozzájuk. A két amerikai diplomata nem sokkal később az asztalukhoz hívta az orvost és annak ismerősnőjét. A társaság együtt szórakozott, aminek a végén az amerikai diplomata fizette a számlát. Dr. Blitz és "Szöszi" külön távozott. Arányi Tibor rendőr hadnagy szerint nem sikerült igazolni, hogy az orvos hírszerző tevékenységet folytatna a MNK ellen, azonban mozgásából és viselkedéséből arra következtetett, hogy önellenőrzést folytat.¹¹

Az orvos életútja – a társszervek figyelmeztetése

Dr. Blitz László 1905. március 11-én született a felvidéki Jolsván (ma Jelsava, Szlovákia) Blitz Herman és Léderer Fanny gyerekeként.¹² A nőgyógyász, akinek a szülei háztulajdonosok voltak, 1923-ban érettségizett Miskolcon, majd egy budapesti bankban lett tisztviselő. 1924–25-ben a Padovai Egyetemen tanult,¹³ végül a Prágai Egyetem orvosi karán dip-

⁹ ÁBTL – 3. 2. 1 – Bt – 767 – Z – 238/60 – „Lengyel” – Tárgy: Dr. Blitz Lászlóról – Jelentés. Budapest, 1959. VIII. 10. 62–63.

¹⁰ Papp István (2013): A BM II/9. (Környezettanulmányozó és Figyelő) Osztály. In: Cseh–Okváth (szerk.): i. m. 237–259.

¹¹ ÁBTL – 3. 2. 1 – Bt – 767 – Z – 238/60 – „Lengyel” – Tárgy: „Lengyel” ügyében ÖSZ-SZEFUJLALÓ JELENTÉS. Budapest, 1959. XII. 8. 20–24.

¹² TNA Office HO – 405/5131 B 30985 APPLICATION BY AN ALIAN FOR A CERTIFICATE OF NATURALISATION LADISLAV BLITZ 5th June 1950.

¹³ ÁBTL – 3. 2. 1 – Bt – 767 – Z – 238/60 – „Lengyel” – Tárgy: Blitz Lászlóról összefog-

lomázott 1932-ben. Az orvos 18 hónapot szolgált a csehszlovák hadseregben, majd sebészként dolgozott a Prága XII. kerületében lévő állami kórházban. 1939. június 15-én Krakóba szökött, hogy csatlakozzék a félig-meddig illegalitásban szerveződő Csehszlovák Légiohoz, amelynek tagjaként szovjet fogságba esett. Az orvos közel egy évet Kamenyec-Podolszkban töltött, mire 1940 kora nyarán 20-30 másik csehszlovák állampolgárral együtt kiengedték Törökországba. Blitz László rövid várakozást követően Angliába távozhatott, ahol a brit haderő részeként felállítandó Cseh Páncélos Dandárba osztották be, végül a tábori mentőszolgálat parancsnokhelyetteseként szolgált. 1945 májusában tért vissza Prágába, ahol augusztus 15-én századosi rangban szerelt le. Az ősz elejétől a British Military Mission (Brit Katonai Misszió) és a brit nagykövetség orvosa volt, ez utóbbi tisztségét 1949 áprilisáig megőrizte.¹⁴ Az orvos azt követően menekült Lengyelországba, hogy a Wehrmacht 1939. március 15-i prágai bevonulását követően német nyomásra a zsidókat elbocsátották a közszolgálatból.¹⁵ A Csehszlovák Légio érdemi működését a lengyel állam a müncheni konferencia során kapott területekre és a náci Németországtól jóindulatának megtartása végett folyamatosan gátolta, a menekülést sem segítette, ezért tagjainak többségét Kelet-Lengyelország elfoglalásával egy időben a Vörös Hadsereg internálta.¹⁶ A KGB tájékoztatása szerint a szovjet hírszerzés távozása előtt beszervezte az orvost, azonban külföldön nem törekedtek a kapcsolat felvételére.¹⁷ Bár a szovjet állambiztonság megalakulásától fogva nagy hangsúlyt helyezett az ország területén tartózkodó külföldi diplomaták és beutazók beszerzésére,¹⁸ Blitz Lászlóval sokkal valószínűbb, hogy a vezérkar alárendeltségében működő GRU (Glavnoje Razvegyivatyelnoje Upralvnyije – Felderítési Főigazgatóság)¹⁹ foglalkozott. (A dossziéjában időről időre feltűnnek az MNVK2 (Magyar Néphadsereg Vezérkari Főnökség 2. Főcsoportfőnöksége), azaz a pártállami Katonai Felderítő Szolgálat²⁰ feljegyzései és átiratai. A KGB arra figyelmeztette a magyar hírszerzést,

lalo Jelentés. Budapest, 1959. IX. 3. 65.

¹⁴ TNA HO – 405/5131 B 30985 Statement of the Applicant's Personal History 5th June 1950. 1.

¹⁵ Patrick Crowhurst (2013): *Hitler and Czechoslovakia in World War II. Domination and Retaliation*. I. B. Tauris, London, 121.

¹⁶ Hugh Agnew (2004): *The Czechs and the Land of the Bohemian Crown*. Hoover Institution Press, Stanford. 118–122.

¹⁷ ÁBTL – 3. 2. 1 – Bt – 767 – Z – 238/60 – „Lengyel” – Tárgy: Blitz Lászlóról összefoglaló Jelentés. Budapest, 1959. IX. 3. 66.

¹⁸ Raymond J. Batvinis (2007): *The Origins of FBI Counterintelligence*. University Press of Kansas, Lawrence. 168–172.

¹⁹ Stuart Harrington (2002): *GRU-AMAN. Katonai titkosszolgálatok története*. Püedlo Kiadó, Debrecen. 7–113.

²⁰ Okváth Imre (2013): A BM II/1 (Katonai Elhárító) Osztály. In: Cseh–Okváth (szerk.): i. m. 19.

hogyan amikor az StB (Statni Bezpecnost – a csehszlovák belügyminisztériumi állambiztonsági főosztálya)²¹ közreműködésével 1957-ben megkapta az MI6 (Military Intelligence Section 6 – a brit hírszerzőszolgálat)²² keretében működő ún. "Csehszlovák Hírszerző Iroda" tagjairól készült névsort, Blitz László is az ügynökök között szerepelt. Az orvos személyéről egyben azt is sikerült megtudni, hogy jó kapcsolatokat ápolt Prováznik ezredessel, az emigráns légiósok társaságának elnökével. A hírszerző iroda olyan, régóta Angliában élő emigránsokból állt, akiket a brit titkosszolgálatok a csehszlovák nagykövetség és a beutazó küldöttségek ellenőrzésére használtak.²³ A valóságban az angliai illetőségű Karel Prochazka ezredes vezetésével működő hálózat mindenekelőtt a Csehszlovák Szocialista Köztársaság ellen folytatott hírszerzést többnyire magas rangú vezetők és tekintélyes értelmiségiek bevonásával, miközben a legmodernebb szovjet harckocsik tervrajzait vagy a Varsói Szerződés számára gyártott harci gázok képletét is meg tudta szerezni. A tevékenységük 1956-ban véget ért,²⁴ amikor Karel Zbytek, az iroda egyik alacsony beosztású, emigráns tisztviselője az StB tudomására hozta a teljes ügynöknévsort, és megnevezte a szervezet vezetőit.²⁵

Az orvos magatartása

A londoni rezidentúra 1959 szeptemberének végén utasítást kapott Blitz László tanulmányozására, mondván, az illető nagy valószínűséggel az angol hatóságok ügynöke, amit megerősíteni látszott, hogy 1948-at követően ötször látogatott Magyarországra. Az angol–amerikai osztály helyettes vezetője arra szólította fel a rezidentúrát, hogy az orvost a fogadások és rendezvények alkalmával minden esetben tanulmányozni kell, külön jelentést várva arról, hogy e beszélgetések során miről érdeklődött. "Alföldi" (Vértes János alezredes)²⁶ azt tartotta a legfontosabb aspektusnak, hogy dr. Blitz a rezidentúrától kívül keresi leginkább

²¹ Krajcsír Lukács (2022): „Kalapács” otthonkában – avagy a Londont Prágára cserélő brit „aktivista” története. *Betekintő*, 16. évf. 3. sz. 1. https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2022_02_krajcsir.pdf DOI: 10.25834/BET.2022.2.3 (letöltés dátuma: 2022. 10. 01.).

²² Keith Jefferey (2011): *MI6. The History of the Secret Intelligence Service, 1909–1949*. Bloomsbury, London. 8–22.

²³ ÁBTL – 3. 2. 1 – Bt – 767 – Z – 238/60 – „Lengyel” – Tárgy: Blitz Lászlóról összefoglaló Jelentés. Budapest, 1959. IX. 3. 66–67.

²⁴ Josef Frolik (1975): *The Frolik defection*. Lee Cooper, London. 50–53.

²⁵ Nigel West (2014): *Historical Dictionary of British Intelligence*. Second Edition. Rowman & Littlefield, Lanham. 662.

²⁶ Pál István (2020): Ellenséges szolgálatok – azonos álláspontok. A londoni magyar hírszerző rezidentúra tisztjének kulturális vitái egy brit kollégájával. *Polymatheia*, XVII. évf. 1–2. sz. 75. DOI:10.51455/Polymatheia

a kapcsolatot. Merklin László titkos munkatárstól (fn. "Kovács")²⁷ külön jelentést kértek a korábbi beszélgetésekről, míg a követségi munkatársak feleségeinek arról kellett beszámolni, hogy az orvos a rendelés alatt milyen témákkal hozakodott elő.²⁸ Merklin felesége kísérőjeként már megfordult dr. Blitz rendelőjében, azonban utóbbi részéről soha semmilyen kényes kérdés nem hangzott el. Sokkal inkább azt a következtetés vonta le, hogy hozzátartozói révén kötődik az országhoz, és szimpatizál annak társadalmi rendszerével. Kanyó egyetértett a titkos munkatárssal, hozzátéve, hogy dr. Blitz jó kapcsolatokkal rendelkezik az emigráns értelmiségiek között, például ismeri az összes magyar orvost.²⁹ A főhadnagy feleségét dr. Blitz kezelte, azonban az időközben hazarendelt "Szepesti" (Bazsó Tibor főhadnagy),³⁰ "Bakos" (Szolnok Péter őrnagy)³¹ és "Kiss" (Sógor Gyula százados)³² feleségei többször is jártak nála. Kanyó is úgy vélekedett, hogy dr. Blitz lojális az új rendszerhez, igaz, soha nem indít politikai témájú beszélgetést. A rezidentúra tisztjeinek feleségeitől nem szokott a családi életük dolgában érdeklődni, saját életéről viszont mindig nyíltan beszélt.³³ Dr. Blitz László 1960 elején újból beutazási engedélyért folyamodott, ezért Horváth József főhadnagy január 22-i jelentésében azt szorgalmazta, hogy járuljanak hozzá a magyarországi látogatásához, mert az lehetőséget teremt arra, hogy elbeszélgessenek vele az angol hírszerzéshez fűződő viszonyáról. Természetesen, ha az interjú elején nem merült volna fel a téma, fokozatosan szembesíteni kellett a tényekkel (a csehszlovák állambiztonságtól kapott értesülésekkel). Mindent úgy kellett bemutatni, hogy ha a fenti állítások többsége megfelel a valóságnak, akkor dr. Blitz László a továbbiakban nem kaphat beutazási engedélyt Magyarországra. Amennyiben az orvos nem őszinte, a kihallgatást vezető tiszt azt készült közölni, hogy ezek után ne érje váratlanul vízumkérelmének elutasítása. Ezzel egy időben emlékeztetni kívánták a

²⁷ Pál István (2016): Egy független jogi tanácsadó. Tarján Imre esete a londoni hírszerző rezidentúrával. *Betekintő*, 10. évf. 1. sz. 2. – http://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2016_1_pal_istvan.pdf (letöltés dátuma: 2018. 09. 02.). DOI:10.25834/BET

²⁸ ÁBTL – 3. 2. 1 – Bt – 767 – Z – 238/60 – „Lengyel” – ”A” X/3. sz. utasítás – BARNA elvtársnak! LONDON – Tárgy: Lengyel ügye. – Budapest, 1959. IX. 29. 69–70.

²⁹ ÁBTL – 3. 2. 1 – Bt – 767 – Z – 238/60 – „Lengyel” – Tárgy: Blitz László nőgyógyász ügye. – Jelentés. London, 1959. X. 19. 74–75.

³⁰ Pál István (2022): Jótétemény vagy inkább teherterhelés. Két brit szakszervezeti vezető felhasználásának kísérlete az ellenzéki Munkáspárt meggyőzésére az 1956-os forradalom utáni években. *Polymatheia*, XIX. évf. 1–2. sz. 70. DOI:10.51455/Polymatheia

³¹ Székér Nóra (2020): Fizikus az állambiztonság hálójában. *Betekintő*, 14. évf. 4. sz. 63–65. https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2020_04_szeker.pdf (letöltés dátuma: 2022. 09. 30.). DOI: 10.25834/BET.2020.4.3

³² Ungváry Krisztián: i. m. 1524.

³³ ÁBTL – 3. 2. 1 – Bt – 767 – Z – 238/60 – „Lengyel” – Tárgy: Lengyel ügye. – Jelentés. London, 1959. X. 20. 73.

szovjetek irányában vállalt kötelezettségére, amely viszont rossz színben tüntetné fel az angol kormány előtt. A nőgyógyász beszerzésére még az őszinte beismerést követően is csak akkor kerülhetett volna sor, ha írásban megadja kapcsolattartói nevét, az MI6 hálózatába történő bevonásának körülményeit, az utasításokat és azok végrehajtásának gyakorlatát.³⁴

A kihallgatás

Dr. Blitz László 1960. február 11-én rokonlátogatás céljából ismét Budapestre érkezett, szálláshelye ezúttal is a Duna Szállóban volt. Az orvos útlevelét a portás elküldte a KEOKH (Külföldieket Ellenőrző Központi Hivatal)³⁵ központjába, mire másnap Makkos rendőr főhadnagy üzenetet küldött, hogy 13-án reggel 9 órakor várják az Útlevélosztályon. Iglói Pál rendőr százados,³⁶ aki Bárány őrnagy néven mutatkozott be, az udvariassági fordulatokat követően egy hosszabb beszélgetésre hívta az orvost. Először arra kérte dr. Blitz Lászlót, hogy – mint brit állampolgár, akinek van összehasonlítási alapja – értékelje Magyarország akkori helyzetét az 1920-as évek világához képest. Ugyanakkor rákérdezett, hogy miért jár rendszeresen Budapestre. Dr. Blitz elsősorban azt hangsúlyozta, hogy itt mindent megtalál, ami egy turista összes igényét kielégíti, a zenétől kezdve a fürdőkön át az egyéb szórakozási lehetőségekig. Az édesapjánál és testvérénél tett látogatás csak a második helyen szerepelt. Bár az orvos nem beszélt erről a helybeliekkel, kedvezően nyilatkozott a Budapesten általa tapasztalt árubőségről, miközben az általa megvizsgált iparcikkek minőségét sokszor jobbnak tartotta az Angliában kapható áruknál.³⁷ Mi ebből az igazság? Az 50-es évek elején uralkodó jegyrendszerhez képest tényleg gazdagabb volt az áruválaszték, amely a kádári konszolidáció egyik alapját jelentette, ám ekkor még mindig messze járt attól, ami két évtized távlatában nyugatos ízt kölcsönzött a Kádár-rendszernek.³⁸ A brit áruk minőségének romlása, amely egyrészt a fogyasztói társadalom általános elvárásaival, másrészt a termelés modernizáci-

³⁴ ÁBTL – 3. 2. 1 – Bt – 767 – Z – 238/60 – „Lengyel” – Tárgy: Lengyel magyarországi látogatása. Kapcsolatfelvételi terv. – JELENTÉS. Budapest, 1960. I. 22. 25–28.

³⁵ Krahulcsán Zsolt (2013): A BM KEOKH és Útlevélosztály. In: Cseh–Okváth (szerk.): i. m. 349–379.

³⁶ ÁBTL Archontológia 391/490 Iglói Pál, Ivanics Pál – www.abtl.hu/ords/archontologia/f?p=108.5::NO::P5_PRS_ID:933069 (letöltés dátuma: 2021. 10. 21.).

³⁷ ÁBTL – 3. 2. 1 – Bt – 767 – Z – 238/60 – „Lengyel” – Tárgy: Lengyel ügye. – JELENTÉS. Budapest, 1960. II. 25. 29–30.

³⁸ Valuch Tibor (2003): A bőséges ínségtől az ínséges bőséig. A fogyasztás változásai Magyarországon az 1956 utáni évtizedekben. In: Bak János (szerk.): *Évkönyv, XI. 2003. Az 1956-os Magyar Forradalom Története Dokumentációs és Kutató Intézet*, Budapest. 51–78.

ójának felemás végrehajtásával állt összefüggésben, a 60-as évek elejétől kezdett szembetűnővé válni.³⁹ Blitz László a 20-as évekbeli viszonyokról nem nyilatkozott, a témát azzal hárította, hogy orvosként nem foglalkozik politikával, nem vizsgálja a gazdasági kérdéseket. Ezzel együtt figyelmesen végighallgatta a százados magyarázatait a társadalmi viszonyok változásairól, ám kínosan került az állásfoglalást. Amikor a háború és béke, valamint az atomfegyverek ügyére terelődött a szó, már sokkal markánsabban vállalta véleményét. Ti. kimondta, hogy a világ problémái a nukleáris fegyverkezés révén nem orvosolhatók, a megoldáshoz azonban mindkét tábornak engednie kell merev álláspontjából. Arra a kérdésre, hogy a két politikai tömb közül ki folytat valódi küzdelmet a békéért, azt felelte, hogy a baloldal tesz az ügyben a legtöbbet. A brit Munkáspártot sokkal bátrabbnak tartotta a konzervatívoknál, ugyanakkor elismerően szólt a szocialista tábor leszerelési törekvéseiről.⁴⁰ Blitz László elsősorban Adam Rapacki (1909–1970), a korszak lengyel külügyminisztere közép-európai atomfegyvermentes övezetére gondolt, amely a két Németországon kívül Csehszlovákiát és Lengyelországot foglalta magában.⁴¹ Az elképzelést viszont a Varsói Szerződés hagyományos haderejének túlsúlya miatt Konrad Adenauer, a Német Szövetségi Köztársaság (NSZK) kancellárja is ugyanolyan határozottan ellenezte, mint pl. Harold Macmillan, az akkori brit kormányfő.⁴² A valóságban a Munkáspárt leszerelés iránti elkötelezettsége sem volt több politikai retorikánál, amely az 50-es évek végére kifulladásra jutott. Ti. Aneurin Bevan (1897–1960), a Labour balszárnyának korábbi vezéralakja, az ellenzék "külügyminisztere", támogatásáról biztosította a hidrogénbomba előállítását, mert „különben meztelenül küldjük be külügyminiszterünket, bárki is legyen ő, a tárgyalószobába”.⁴³ Az orvos a fenti megjegyzésénél határozottabb nyilatkozatra azonban egyszer sem volt hajlandó, ami arról tanúskodott, hogy a beszerzéséhez nem sikerült elvi alapot teremteni. A százados továbbra is a közös pontokat kereste, a rendszer egyik külföldi barátjának tartotta, majd váratlanul megkérte az orvost, hogy aktívan segítse előmozdítani a béke ügyét. Dr. Blitz kissé értetlenül állt a kéréshez, majd jelezte, hogy elfoglaltságai miatt nem tudna részt venni a brit kommunista párt munkájában vagy szokásos békedemonstrációkon, ráadásul nincs benne politikai szerepre való törekvés. Iglói a magyar és a cseh

³⁹ Egedy Gergely (1998): *Nagy-Britannia története*. Aula, Budapest. 287–288.

⁴⁰ ÁBTL – 3. 2. 1 – Bt – 767 – Z – 238/60 – „Lengyel” – Tárgy: Lengyel ügye. – JELEN-TÉS. Budapest, 1960. II. 25. 29–30.

⁴¹ Adam Rapacki (1963): The Polish Plan for a Nuclear-free Zone Today. *International Affairs*, 39. évf. 1. sz. 1–12. – doi.org/10.2307/2610500

⁴² TNA Records of the Prime Minister's Office (PREM) 11/2714 Visit of Dr. Adenauer, Chancellor of the Federal German Republic, to London. November 17–19, 1959. 18–41.

⁴³ Egedy Gergely: i. m. 282.

emigrációról szeretett volna beszélgetni, mivel azok ellenségesen viszonyultak a MNK-hoz. Az orvos nem kívánta felsorolni a kinti ismerősök nevét, azt pedig még szigorúbban elutasította, hogy jellemzést adjon róluk. Mindenekelőtt arra hivatkozott, hogy barátai nem ellenségesek Magyarországgal szemben. Iglói ekkor rákérdezett, hogy ha tudomás szerezne nyíltan ellenséges tevékenységéről, szólna-e neki. Az orvos kitérő választ adott, majd nem sokkal később már elkéredzkedett azzal, hogy édesapjához kell mennie. Iglói ekkor szóvá tette, hogy a vitapartner pont a lényegét nem érti, ezért kérte, hogy később folytassák a beszélgetést. Az orvos nem zárkózott el a javaslatától, de jelezte: álláspontján nem tud változtatni. Dr. Blitz úgy vélte, jobb az őszinteség, mivel hiába vállalná el a megbízatást a kitiltástól való félelmében, az itteni szavakat tett ügysem követné. A nőgyógyász február 17-én pontosan megjelent a megbeszélte időpontban, de továbbra sem volt hajlandó kötélnek állni, ugyanakkor hangsúlyosan azt kérte, hogy mindez maradjon a szoba falai között. Iglói ekkor rámutatott, hogy érdemi adatok állnak a BM rendelkezésére arról, hogy Nagy-Britannia a legkülönbözőbb feladatokra használja fel azokat a polgárait, akik a szocialista országokba utaznak. A százados úgy vélte, hogy mivel a brit hatóságok ilyen típusú felkérése lelkiismereti válság elé állítaná az egyéb iránt haladó szellemű orvost, azt tanácsolta neki, hogy ezek után ne kérelmezzon beutazási engedélyt. Dr. Blitz ezen igencsak meglepődött, majd azzal próbálta eloszlatni a százados fenntartásait, hogy ő csak kedvező képet tudna festeni az itteni állapotokról. Azt viszont nem jelentette ki egyértelműen, hogy ki tudna-e térni a brit felkérés elől. Az orvos ekkor arról panaszkodott, hogy ezzel ő szerencsétlen ember lett, hiszen édesapjával már soha nem találkozhat személyesen. Iglói sajnálkozott, amiért nem értették meg egymást, azonban úgy érezte: dr. Blitz pontosan tudja, hogy miről van szó. A százados értékelése szerint a baráti hangnem ellenére az orvos végig feszélyezett maradt. A behívó láthatóan nem érte váratlanul, így fel tudott rá készülni, ugyanakkor számított rá, hogy előkerül a szovjetek felé tett vállalás. Iglói azt tekintette a vita legérdekesebb elemének, hogy a nőgyógyász az elutasító választ személyi alkalmatlanságára építette fel, miközben többször is úgy érezte, hogy nem mond igazat. A százados feltételezte, hogy dr. Blitz Londonban eligazítást fog kérni tartójától, és újból jelentkezik a külképviseleti szerveknél. A beutazási tilalmon kívül azt is indítványozta, hogy rokonait ne engedjék ki Angliába.⁴⁴

⁴⁴ ÁBTL – 3. 2. 1 – Bt – 767 – Z – 238/60 – „Lengyel” – Tárgy: Lengyel ügye. – JELEN-TÉS. Budapest, 1960. II. 25. 29–33.

A büntetés

A rezidentúra utasítás kapott rá, hogy a munkatársnők kerüljék el dr. Blitz László rendelőjét, a követ újabb eseményekre már nem küldhetett az orvos számára meghívót, akinek felbukkanását azonnal jelenteni kellett. Merklin László sem adhatott ki újabb vízumot, ha a nőgyógyász egyéni elhatározásából vagy az MI6 utasítására megjelent volna a konzulátuson, csak a kitöltött kérdőív átvételére volt lehetőség. A KEOKH számára el kellett küldeni az űrlapot, amire elutasító válasz ment volna Londonba. A budapesti eseményekről csak a konzulátus épületében lehetett vele tárgyalni, más helyszínen ellenben szigorúan tilos volt.⁴⁵ 1961. március 23-án az orvos új kérelmet nyújtott be a londoni konzulátuson, amely május 26-án érkezett az Útlevélosztályra. Vértés János ezredes, a hírszerzés parancsnoka,⁴⁶ ekkor úgy rendelkezett, hogy a londoni rezidentúra működésének körülményei nem alkalmasak rá, hogy dr. Blitz László beutazzon. Ezért csak azt engedélyezte, hogy az elutasítás miatti panaszt vegyék fel, de beszélgetést ne folytassanak vele, üzenetet ne vegyenek át tőle.⁴⁷ 1964-ben a dossziéból 135 oldal megfigyelési és telefonellenőrzési anyag kikerült, amit a III/I. (Hírszerző) Csoportfőnökség egy az egyben megsemmisített.⁴⁸ Dr. Blitz László 1972 nyarán még mindig a tiltó névjegyzékben szerepelt,⁴⁹ ahonnan végül időskorára való tekintettel 1973. november 30-án törölték.⁵⁰

Zárszó

Több mint fél évszázad elteltével jogos a kérdés: volt-e alapja a beszerzésnek? Mint az Blitz László állampolgársági irataiból kitűnik, 1949. április 6-án azért hagyta el Csehszlovákiát, mert a brit, amerikai és francia külképviseleti szervek tagjaival ápolt baráti viszonya révén feketelistára került. Bár egyetlen párthoz sem csatlakozott, nem tartotta titokban demokratikus meggyőződését, ráadásul baráti társasága már 1945-től folyamatosan arra figyelmeztette, hogy a hatalom politikai téren megbízhatatlan és egyben ügynökgyanús személynek tekinti. Az orvos Ausztriában vette át a brit vízumot, ugyanakkor elmondása szerint

⁴⁵ ÁBTL – 3. 2. 1 – Bt – 767 – Z – 238/60 – „Lengyel” – IV/6. sz. utasítás ”A”-tól – Barna elvtársnak! London – Tárgy: Lengyel ügye. – Budapest, 1960. II. 19. 69–70.

⁴⁶ Palasik Mária: i. m. 69.

⁴⁷ ÁBTL – 3. 2. 1 – Bt – 767 – Z – 238/60 – „Lengyel” – 7/14. sz. utasítás ”A”-tól – Szirtes elvtársnak! London – Tárgy: BLITZ ügye. – Budapest, 1960. VI. 19. 200.

⁴⁸ ÁBTL – 3. 2. 1 – Bt – 767 – Z – 238/60 – „Lengyel” – Tárgy: Lengyel fn. volt tipp B-dossziéjának felülvizsgálatáról JELENTÉS. Budapest, 1964. V. 7. 210.

⁴⁹ ÁBTL – 3. 2. 1 – Bt – 767 – Z – 238/60 – „Lengyel” – Budapest, 1972. VIII. 14. 214.

⁵⁰ ÁBTL – 3. 2. 1 – Bt – 767 – Z – 238/60 – „Lengyel” – Budapest, 1973. XI. 30. 215.

Emerich – azaz dr. Blitz Imre⁵¹ – nevű testvére is 1949-ben távozott Magyarországról.⁵² Mi lehetett az oka annak, hogy Blitz László a családját ért üldöztetés és saját megpróbáltatásai ellenére is súlyos elvi vitába keveredett az 1945-ben megalakult csehszlovák kormánnyal? Véleményünk szerint a szabadelvű polgári beállítottságú orvos határozottan ellenezte a felvidéki magyarok – és talán régi ismerőseire való tekintettel a csehországi németek – kollektív bűnösségét és egyben jogfosztását kimondó Beneš-dekrétumokat,⁵³ miközben az "árjásított" vagyon visszaszolgáltatásáról szóló törvény elfogadásával párhuzamosan jelentkező antiszemita megmozdulások nyomán megrendült a biztonságérzete és a demokratikus megújulásba vetett hite. Ti. 1946. augusztus elsején a másnap kezdődő partizánkongresszusra érkező küldöttek egy része az utcán és magánlakásokba behatolva a pozsonyi zsidó közösség több tucat tagját fizikailag bántalmazta, ugyanakkor a hitközségi konyhát háromszor is szétverték. A hatóságok fellépése végig erőtlen marad, a résztvevők közül Pozsonyban és Szlovákia hasonló megmozdulásokkal sújtott városaiban (Dunaszerdahely, Érsekújvár, Igló, Liptószentmiklós, Tornaalja, Zsolna) is csupán néhány ember került az igazságszolgáltatás elé, amely ráadásul igen enyhe ítéleteket hozott.⁵⁴ Ahhoz, hogy az inzultus teljes legyen, már csak annyi kellett, hogy a szlovák kormányzat a magyar kisebbséget tegye felelőssé.⁵⁵ Mindezek fényében nagyon valószínű, hogy az orvos nem tudott hitelt adni az „antifasiszta alapon történő együttműködés” gondolatának. Ő ugyanis már 1945–46-ban jó eséllyel úgy vélte, hogy a Szlovák Nemzeti Felkelés egészében Tiso hadseregének a keleti fronton tanúsított magatartását próbálta jóvátenni, míg az egyes résztvevők közül sokan ezzel akartak érdemeket szerezni az árjásított vagyon megtartásához. Ezzel egy időben Blitz László esetleges brit ügynöki múltját sem megerősíteni, sem cáfolni nem tudjuk, mert ezt olyan rendkívül szenzitív információ, amit az MI6 elvből nem hoz nyilvánosságra.

⁵¹ ÁBTL – 3. 2. 1 – Bt – 767 – Z – 238/60 – „Lengyel” – Tárgy: Dr. Blitz Andor környezettanulmánya. – JELENTÉS. Budapest, 1951. VIII. 8. 42–44.

⁵² TNA HO 405/5131 B 30985 Statement of the Applicant's Personal History 5th June 1950. 1–2.

⁵³ Izsák Lajos (2019): A felvidéki magyarság jogfosztásának kezdetei (1944–1945). In: Búr Gábor – Pál István – Székely Gábor (szerk.): *Az Eiffel-torony árnyékában. Majoros István 70 éves.* ELTE BTK Új- és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék, Budapest. 334–349. Lásd még: Simándi Irén (2019): Mielőtt a vonatok elindultak... A Magyar Áttelepítési Kormánybiztosság dokumentumai a Magyar Rádióban. *Múltunk*, 3. sz. 32 oldal. (online melléklet) http://www.multunk.hu/wp-content/uploads/2020/03/simandii_19_3.pdf (letöltés dátuma: 2022. 09. 13.)

⁵⁴ Chichopek, Anna (2014): *Beyond Violence: Jewish Survivors in Poland and Slovakia, 1944–1948.* Cambridge University Press, Cambridge. 102–230. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139568111>

⁵⁵ Laniček, Jan (2013): *Czech, Slovaks and the Jews, 1938–48: Beyond Idealisation and Condemnation.* Springer, New York. 170. <https://doi.org/10.1057/9781137317476>